

In dit nummer

- 2. De Voorzet
- 3. Ondertussen in Archeon
- 4. Drinken als een bronstijger
- 5. (Bijna) altijd wat te vieren
- 6. 30 jaar Archeon
- 8. VVvA wisseling voorzitter
- 10. Vrouwe Hadewij
- 11. Anekdoten 30 jaar Archeon
- 12. Felicitaties
- 14. Boeken en tentoonstellingen
- 15. Agenda VVvA.
- 16. Strip Marcus & Marbod

Festo! Dertig jaar Archeon

Foto: Willem de Jeu

De voorzet

Door Leo van Sister, voorzitter VVvA.

Laten we allen blijven werken aan het nog aantrekkelijker maken van ARCHEON

Na tien jaar voorzitterschap van VVvA schrijf ik nu mijn laatste voorwoord voor ons mooie magazine NoVA, best een beetje vreemd. In die tien jaar is in mijn ogen heel veel gebeurd en aangepakt binnen onze vereniging. Het is vooral heel fijn dat het aantal leden en vrijwilligers is verdubbeld en dat is vooral te danken aan een prettig actief bestuur, vrijwilligerscommissie en dito activiteitencommissie. Veel nieuwe activiteiten zijn met succes geïntroduceerd en hebben nieuwe leden aangetrokken. Zo worden er meer lezingen georganiseerd met een grote variatie aan onderwerpen, gerelateerd aan de tijden in Archeon. Voorts zijn er lezingen van bekende historici als Maarten van Rossem en Herman Pleij bijgekomen en organiseert VVvA sinds drie jaar archeologiereizen naar het buitenland.

Daarnaast is onze vereniging verder geprofessionaliseerd en gemoderniseerd. Bijvoorbeeld op het terrein van ICT, communicatie, de NoVA, wat nu een magazine is, en ook ons vrijwilligersbeleid. Ook financieel gezien hebben we een gezonde vereniging. Het zijn onze vele actieve vrijwilligers, werkend in de verschillende tijden van Archeon en de verschillende VVvA groepen die Archeon helpen om nog aantrekkelijker te worden voor het publiek. Ook kijk ik terug naar de vele mooie projecten die wij als vereniging aan Archeon hebben kunnen aanbieden zoals de ossen Isaac & James, de bakkerijoven, de voorraad spieker, het tempeltje van Barger, het middeleeuws

optreedpodium, de mozaïekvloeren in het Romeinse badhuis en de Via Albaniana met bijbehorende tentoonstelling over Romeinse wegebouw.

Ik koester vooral ook veel leuke herinneringen aan Archeon met al haar mooie locaties, tentoonstellingen, evenementen en het vele groen in het park. En natuurlijk aan onze vereniging met alle vrijwilligers, commissieleden en collega-bestuursleden.

Veel bewondering heb ik ook voor Monique en Jack Veldman die met hun enthousiaste team medewerkers een mooi archeologisch themapark hebben neergezet waar jaarlijks talloze leuke en interessante evenementen plaatsvinden.

Ik stap nu uit het bestuur, maar ik blijf op verzoek de communicatie voor de VVvA verzorgen. Samen met Armand zal ik de archeologiereizen naar het buitenland blijven organiseren. Iedereen bij VVvA en Archeon dank ik hartelijk voor tien mooie jaren en vooral voor de goede en prettige samenwerking. Laten we vooral samen doorgaan met de investeringen in ons mooie museumpark Archeon, opdat onze bezoekers en zeker ook wijzelf daar nog heel lang van kunnen genieten.

Leo van Sister

“VVvA is een bloeiende vereniging waar prettig veel georganiseerd wordt”

Ondertussen in Archeon

Door Jack en Monique Veldman, directie van Museumpark Archeon

Archeon bestaat 30 jaar! En voor het 31e seizoen heeft ons museumpark de poorten alweer geopend; vol enthousiasme ontvangen wij ook komend jaar onze gasten voor een geweldige dag uit in de geschiedenis! Gelukkig kijken we terug op een goed seizoen 2023 en aansluitend een productieve winterperiode, waarin vele klussen zijn geklaard door onze technische dienst, de vrijwilligers en medewerkers van Archeon. De daken van het Romeinse badhuis zijn helemaal gestript en hersteld. De glas-in-lood-vensters van het middeleeuwse klooster worden van dubbel glas voorzien met precies passende houten frames. En het metselwerk en de voegen van de muren van het klooster worden gerepareerd.

We nemen afscheid van Leo van Sister als voorzitter van de VVvA. Na tien jaar van enorme inzet voor de vereniging zwaait hij af. Wij danken hem hartelijk voor zijn enthousiasme en betrokkenheid en voor alle mooie projecten die samen zijn gerealiseerd.

We wensen hem alle goeds voor de nieuwe uitdagingen die op zijn pad komen. Bert Huisman neemt de voorzittershamer van de VVvA nu over. We wensen Bert heel veel inspiratie, plezier en succes bij deze bijzondere taak.

Ook vieren wij dat wij al 25 jaar, samen met u als vrienden en dus met elkaar ons hebben mogen inzetten voor Museumpark Archeon. Een zeer dankbare periode en wij zijn nog altijd vol passie om nog jaren door te gaan en natuurlijk ook met ons enthousiaste team van medewerkers, de mooie VVvA en alle vrijwilligers. Samen voor de geschiedenis!

Jack en Monique Veldman

Drinken als een bronstijder

Door Frank Wiersema, vrijwilliger VVvA

Germanen hadden geen smaak en dronken bedorven graanwater. Dat is althans wat Romeinse geschiedschrijving ons heeft doen geloven. Dat we Romeinse beschrijvingen met een propagandistische korrel zout moeten nemen wisten we al, recent onderzoek toont dat men in Noord-West Europa ook qua drank al duizenden jaren een verfijnde smaak had.

Bierbrouwen gebeurt in onze streek al sinds de nieuwe steentijd. In de loop der tijd zijn bij een aantal verschillende vindplaatsen potten opgegraven waarbij geanalyseerd kon worden wat de inhoud geweest is. Bij het Deense plaatsje Egtved is een bekend bronstijd graf gevonden van een jonge vrouw (ca. 1390 - 1370 v. Chr.) met een beker, waarvan al in 1929 werd bepaald dat er iets in gezeten heeft dat van graan, honing en cranberries gemaakt is. Recent is van bekertjes uit een drietal andere graven met moderne technieken

"Het resultaat was pure poëzie."

nóg nauwkeuriger de inhoud bepaald. In een andere bronstijd beker uit Nandrup bleek mede gezeten te hebben; een wijn gemaakt van honing. Een iets recenter graf uit Kostraede (1100 - 500 v. Chr.) bevatte een blend van mede en wijn uit druiven. Druiven groeien niet in Scandinavië. De aanwezigheid van ook hars, is een aanwijzing dat het geïmporteerde wijn is, waarschijnlijk uit mediterrane streken. Hars hield wijn langer goed. Vandaag de dag is retsina (Griekse witte wijn met hars) daar nog een nazaat van.

Een graf uit Juellinge (200 v. Chr.) had een beker met ook geïmporteerde wijn, maar gemengd met gerst wat daarna verder gefermenteerd was: een wijn/bier fusie dus.

Er waren dus sinds, in ieder geval de bronstijd, verschillende varianten van wijn, bier en hybride vormen. Het is een populaire gedachte, dat mede voor de absolute elite was, gezien honing zeldzaam te verkrijgen is. Wanneer het een fusie is met bier, zou het een drank zijn inferieur aan pure mede. Ook die gedachte mogen we betwijfelen. Ik heb zo'n bier/mede fusie eens nagebrouwen als een braggot, dus moutsuikers en de honingsuikers samen gefermenteerd tot alcohol. Dit heb ik gedaan met wat cranberrie erbij, zoals de Egtved drank, en het resultaat was pure poëzie; een complexe, doch zeer verfijnde drank. Mensen in Noord-west Europese streken hadden al duizenden jaren geavanceerde kennis van brouwen en konden

Ketel van Gundestrup, een late ijzertijd vondst uit Denemarken, met een oorsprong in Gallië, met keltische motieven; een voorbeeld van langeafstands handel rondom drankgebruiken. Års Herred, Aalborg County, Nationalmuseet Denemarken, CC BY-SA 3.0

een scala aan verfijnde dranken maken. Laten we het stereotype van de Romeinen dus voorgoed naar het land der fabelen verwijzen.

Een eenvoudig recept met bier, honing en cranberries, is deze Wassail. Een warm soort glühbier uit de bronstijd.

Voor een wassail met de ingrediënten uit de Egtved beker hebben we nodig:

- ca. 1 liter bier (bijvoorbeeld een geuze, of een stevige trippel)
- 250g cranberries (vers of diepvries, niet gedroogd)
- 150g honing
- 2 theelepels gagel (of ter vervanging rozemarijn en tijm)

Hak de cranberries grof en doe ze in een pan. Voeg het bier toe en de kruiden (desgewenst in een theezakje). Verwarm het geheel en voeg al roerend de honing toe. Zorg ervoor dat alle honing goed is opgelost. Wanneer het verwarmd is, proef het. Voeg meer honing toe naar smaak; het hoort flink zoet te zijn. Serveer warm, als een glühwein.

Voor een traditionele wassail van ná Christus, vervang je de cranberries door ca 5 flinke appels, geroosterd (ca 45min. in de oven) en geprakt. Als kruiden gebruik je bijvoorbeeld gember en nootmuskaat, optioneel kaneel. ■

(Bijna) Altijd wat te vieren

Door Ratna Drost MA, coördinator Romeinen

Vindolanda tablet van Claudia Severa, 97-105 n. Chr., Vindolanda Trust, British Museum

Sinterklaas, Kerst, Pesach, Hanukkah, Holi, Ramadan...

De kalender van feestdagen is behoorlijk vol en tussendoor moet je ook nog, heel Nederlands, iets met een kringverjaardag, kaasblokjes en plakjes worst. Druk? Misschien, maar een Romein zou ons heel hard hebben uitgelachen en ongezellig hebben gevonden. De Romeinse kalender bestond namelijk voor liefst 50 procent (!) uit feestdagen en meerdaagse festivals. Daarmee vergeleken is ons huidige lijstje wel een beetje een speld in een hooiberg.

Net als bij veel van onze feestdagen, stonden ook veel Romeinse vieringen in het teken van speciale gebeurtenissen of personen. De meeste vieringen hadden een mythologisch karakter: de goden moesten bedankt worden voor hun bescherming, de vruchtbaarheid van de aarde en een goede oogst. Gewonnen veldslagen werden groots bejubeld en er werd gefeest als een keizer na overlijden zijn apotheose beleefde en opgenomen werd door de goden. Die goden hadden ook allemaal een eigen gedenkdag of festival, compleet met processies, gladiatorengevechten, theatervoorstellingen en bacchanalen. De kunst van het bacchanaal had men trouwens te danken aan Bacchus, god van wijn en feest die de mens had voorgedaan hoe het moest.

Ondanks al die feestmogelijkheden, kreeg Bacchus zelf bij de Romeinen weinig eer: al dat drinken en feesten paste eigenlijk helemaal niet bij het Romeinse decorum van orde en structuur. Ons oer-Hollandse en Calvinistische 'doe maar gewoon, dan doe je al gek

genoeg' bestond dus toen al. Deze licht pessimistische houding zie je eigenlijk in een woord als 'verjaardag' terug: de dag van verjaring. De nadruk ligt op ouderdom. Bij de Romeinen was het precies andersom: 'Dies Natalis', de dag van de geboorte. Zo'n feestelijke dag werd ook vaak een 'Hilaria' genoemd: een vreugdevolle dag.

Gingen de Romeinen op een hilarische dag ook in een kringetje zitten met een taartje? Misschien wel. De oudste verjaardagsuitnodiging ter wereld werd in ieder geval geschreven door Claudia Severa, woonachtig in het Engelse fort Vindolanda. Zij nodigt ergens tussen 97-105 n. Chr., haar vriendin Sulpicia Lepidina, woonachtig in een

nabijgelegen fort, uit voor haar verjaardag op 11 september, zodat zijzelf een nog leukere dag zal hebben en Lepidina de verjaardag in de agenda kan zetten. Over cadeautjes of hapjes schrijft ze niks, maar ook Romeinen kwamen niet met lege handen bij iemand over de vloer en een hapje en drankje hoorde erbij.

Het leven is een feestje...doe als een Romein en kies voor hilariteit alom, wel zo gezellig. ■

Ettore Forti, 'De Romeinse dans', olieverf op canvas, 1870-1910, Privé Collectie

Dertig jaar Archeon betekent

Door Wiel van der Mark, Archeotolk en hoofd Activiteitencommissie VVvA

Op 13 april 1996 werd de Vereniging Vrienden van Archeon, afgekort VVvA opgericht om structuur te bieden aan de vele vrijwilligers in wat nu Museum-park Archeon heet. Vanaf het begin is de VVvA vooral een vrijwilligersvereniging geweest waar enthousiaste vrienden de mouwen opstroopten om zoals dat nog steeds als een rode draad in onze publiciteitsuitingen staat “Wat we ervoor terugkrijgen op Archeon is een plek waar we onze passie voor geschiedenis en archeologie kwijt kunnen en tegelijk het behoud van het cultureel erfgoed mee helpen vormgeven”. Dat is mooi gezegd, maar de inbreng van onze vrijwilligers is voor en achter de schermen toch wel het ondersteunen van de organisatie van Archeon, en dat gebeurt op velerlei manieren.

Van toen naar nu

In 1991 werden de plannen gemaakt om wat nu museumpark Archeon heet op te richten, het park werd in 1994 voor het eerste seizoen geopend. In datzelfde jaar werd het initiatief genomen tot oprichting van de Stichting Vrienden van Archeon door Willem Poelen, Henk Wissels, Ruud Franje en Luc Mollle. Op 13 april 1996, 28 jaar geleden, vond de oprichtingsvergadering plaats. De eerste voorzitter was Willem Poelen, daarna volgden Henk Wissels, Piet Vree, Tiny Brouwers, Niko Geerlings en Leo van Sister, dit jaar wordt Leo opgevolgd door Bert Huisman op 6 april 2024. Onze vereniging is een zelfstandig orgaan maar is vanaf de oprichting gericht op ondersteuning van museumpark Archeon. Was dat in het begin vooral gericht op het behouden van Archeon, maar tijd en energie werd steeds meer gericht op het ondersteunen van vrienden,

De door VVvA geschonken ossen Isaac en James

den, vrijwilligers en bezoekers om hen een plezierige tijd te geven in een prachtige historische omgeving. Er zijn altijd veel groepen actief geweest in het park maar ook achter de schermen. Snel na de oprichting, nu 28 jaar geleden werd door toen nog bestuurslid Tiny Brouwers de VVvA-nieuwsbrief opgezet, het was een stencil met steeds het laatste nieuws over Archeon en de VVvA.

De nieuwsbrief ging niet alleen naar de VVvA-leden, maar ook naar leden van: de gemeenteraad Alphen aan den Rijn, de Provinciale Staten Zuid-Holland en de leden van de Tweede Kamer die toerisme in hun portefeuille hadden.

“Een plek waar we onze passie voor geschiedenis en archeologie kwijt kunnen.”

De activiteitencommissie van onze vriendenvereniging is ook al vanaf het begin gericht op permanente educatie van onze vrienden, maar is ook gericht op de medewerkers van Archeon. Jaarlijks werd en wordt er een divers programma van lezingen georganiseerd in het auditorium van het museum ook worden er excursies georganiseerd. De zorg voor het groen in het museumpark stond en staat hoog in het vaandel. Dat betreft natuurlijk de mooie en bijzondere groentetuinten in prehistorie en middeleeuwen alsook de prachtige Romeinse kruidentuin naast het kantoor. Maar onderhoud en zorg werd ook gegeven aan het openbaar groen in het 7 hectare grote park. Natuurlijk moet de bouwploeg genoemd worden die na de bouw van de Romeinse muur prachtige projecten heeft gerealiseerd in alle tijdvakken met als laatste hoogtepunt de bouw van het theaterpodium dat dit jaar het jubileumcadeau van de VVvA aan Archeon zal zijn. De minderbroeders in het klooster presenteren al vanaf het begin de Christelijke tradities van het kerkelijk jaar, ze zijn de hoeders van het immaterieel erfgoed van Archeon en VVvA. De Scutterie heeft een mooie en belangrijke rol in de processies die regelmatig samen met bezoekers gelopen worden.

De VVvA heeft vanaf zijn oprichting ieder jaar een bijzonder cadeau gegeven aan de directie van Archeon. In een jubileumjaar werd en wordt er een groter cadeau aangeboden. Naast grote en kleinere zijn er toch wel enkele hoogtenpunten zoals: de ossen Isaac en James, de Romeinse Muur en de mozaïekvloer in het badhuis. De reconstructie van een Romeinse weg, de Via Albaniana, door vrijwilligers met professionele ondersteuning. Enkele jaren geleden was dit een

ook achtentwintig jaar VVvA

VVvA vrijwilligers werken enthousiast aan de Via Albania

bijzondere gebeurtenis, De onthulling gebeurde door de ambassadeur van Italië in Nederland en de burgemeester van Alphen aan den Rijn mevrouw Liesbeth Spies.

De activiteitencommissie organiseert o.a. excursies en workshops voor en door vrijwilligers/Archeonmedewerkers. Dit is en blijft een groot aandachtspunt. Ook worden sinds enkele jaren buitenlandse archeologie-reizen georganiseerd.

Dit jaar bestaat de VVvA 28 jaar

Het aantal vrijwilligers schommelt al vanaf het begin tussen 100 en 150. Ze werken op verschillende plaatsen in Archeon, als vrijwilliger in een van de huizen in de drie tijdvakken prehistorie, middeleeuwen of Romeinse tijd. Of als lid van de bouwploeg, of als lid van de flora en faunagroep, of als bijenwerkgroep. De groepen die zich bezighouden met het groen in het park hebben de krachten gebundeld in een overkoepelende werkgroep Flora en Fauna Archeon met een eigen coördinator. Mooi en uitdagend dat daarmee het groen opgenomen gaat worden in de collectie van museumpark Archeon. Er wordt gewerkt aan een inventarisatie van al wat groeit en bloeit. Ook belangrijk is de nog zeer prille overstap van de

VVvA naar BOOQ, het urenregistratiesysteem voor vrijwilligers waar Archeon naar tevredenheid al enkele jaren gebruik van maakt.

Het betekent een grote stap naar verdere professionalisering van het uren-registratie-systeem waardoor heel veel handwerk nu gedigitaliseerd is.

De toekomst

Als u dit leest is de hamer van voorzitterschap net overgedragen. Leo van Sister die tien jaar voorzitter is geweest, heeft het stokje overgedragen aan Bert Huisman tijdens de Algemene Ledenvergadering van de Vrienden op zaterdag 6 april. Leo heeft tijdens zijn afscheidsreceptie een reflectie en vooruitzicht gegeven van gerealiseerde en nog gewenste projecten. Bert Huisman heeft als nieuwe voorzitter tijdens het afscheid van Leo natuurlijk een dankwoord uitgebracht en hij heeft een beeld geschilderd van zijn ervaringen van Archeon en VVvA in het laatste halfjaar, zijn kennismakingsperiode met veel mensen in het park. Jack Veldman (directeur van Archeon), Tiny Brouwers (oud-voorzitter van de Vrienden) en Anouk Noordermeer (wethouder Cultuur Alphen aan den Rijn) zullen Leo van Sister ook hebben toegesproken. ■

Het stokje overdragen -

Door Maritgen Rodenburg, hoofdredacteur NoVA

In de Romeinse herberg in Archeon kijken een voormalig en toekomstig voorzitter van de VVvA terug én vooruit op wat zij voor de vereniging (hebben) willen betekenen. Een gesprek met Leo van Sister en Bert Huisman.

Leo, jij vertrekt na tien jaar als voorzitter. Hoe kwam je bij Archeon en VVvA terecht?

Dat komt door mijn zoon, Joerie van Sister, die hier gewerkt heeft en nog altijd een paar keer jaar als voorman van Legio Secunda Augusta rondloopt. Hij is archeoloog en toen hij hier ging werken, wakte dat onze belangstelling. Mijn vrouw en ik waren er eerlijk gezegd nog nooit geweest, we woonden ook nog niet zo lang in de buurt, hoor. We zijn een keer gaan kijken en werden meteen bevangen door het park. Ik

"Ik ben onverminderd enthousiast over de VVvA en Archeon."

ben mijn leven lang een verenigingsmens geweest en omdat ik weet dat een vereniging baat heeft bij meer leden, werden Yvonne en ik gezinslid. Omdat Algemene Ledenvergaderingen

ook niet altijd druk worden bezocht, was dat voor mij een reden om wel te gaan. Toen stond op een gegeven moment het hele bestuur om me heen: 'we horen van Tiny Brouwers (oud-voorzitter VVvA die ik kende ik uit het bedrijfsleven) dat jij heel geschikt bent om in bestuur te zitten'. Ik was wat verrast en heb na wat bedenktijd ingestemd. Ik heb wel aangegeven dat ik niet houd van kabbelende beekjes, ik wil aanpakken. Na een jaar bestuurslid te zijn geweest werd ik voorzitter.

Wat wilde jij betekenen voor VVvA?

Ik wilde vooral dat onze communicatie verbeterde. Er zijn nieuwe commissieleden gekomen, nieuwe plannen gekomen, en als je die tien jaar overspant kun je zeggen: er zijn nu meer activiteiten, meer excursies, er zijn 'BN'erlezingen' door Maarten van Rossum en Herman Pleij en er zijn buitenlandreizen bij gekomen. En waar ik heel trots op ben: de ledenaantallen zijn meer dan verdubbeld, waardoor we meer financiële middelen hebben en dus meer support kunnen geven aan Archeon.

En wat vind je dan de mooiste projecten die je met VVvA hebt gerealiseerd?

De mooiste projecten die we met onze vrijwilligers hebben gedaan vind ik toch wel de mozaïekvloeren

in het Romeins badhuis en de Via Albaniana met de tentoonstelling.

Wat is de reden dat je stopt?

De reden dat ik stop heeft niets met VVvA of Archeon te maken, want daar ben ik onverminderd enthousiast over, maar ik vind eigenlijk tien jaar al te lang. Als je een voorzitter hebt die een tikkeltje eigenwijs is en die zijn eigen mening niet altijd voor zich houdt, dan moet je eigenlijk niet tien jaar naar dezelfde kop kijken. En ik meen dat oprecht, ik vind besturen echt leuk. Ik kom hier 60, 70 keer per jaar, je hoort meer dan op een ALV en het is voor mij beweging. Ik blijf wel op verzoek van het bestuur communicatie doen, dat is redelijk tijdrovend, maar vind ik gewoon leuk. En ik blijf dan samen met Armand nog even de buitenlandse reizen doen. En ik ben ondertussen voorzitter geworden van stichting Nigrum Pullum ad Vitam, bij de vindplaats van de Zwammerdamscheppen. Daar gebeurt nu niet zo heel veel, maar dat gaat veranderen.

Met die noot kijken we naar de nieuwe voorzitter Bert Huisman. Na zijn pensioen heeft Bert besloten zich vooral maatschappelijk en in praktisch werkende organisaties te willen inzetten, passend bij zijn kennis en ervaring. Hij leidt jongeren rond door de Tweede Kamer voor ProDemos om hen het belang van democratie en rechtsstaat bij te brengen en is betrokken bij twee verschillende fondsen om o.a. sociale, medische en kerkelijke (vrijwilligers-)projecten te realiseren. Voorzitterschap van VVvA vindt hij hierop een mooie aanvulling.

Bert aan jou dezelfde vraag, hoe kwam je met Archeon in aanraking?

Ik kende Archeon om twee redenen, ik ben door mijn vader meegenomen toen Archeon net open was, toen het nog een heel groot terrein was waar je ongeveer verdwaalde en later zijn we er met onze kinderen geweest, we hebben er vier, dus dan moet je wel wat rondjes draaien en toen zijn we behoorlijk vaak hier geweest. Zij hebben er ook allemaal goede herinneringen aan, als je de geschiedenis in actie ziet als kind, bijvoorbeeld een smid of Romein, dan vergeet je dat niet snel. Dat is het mooie van Archeon.

En verder heb ik Archeon altijd wel gevolgd, omdat ik Jack Veldman kende van de hotelschool in Maastricht. Toen kwam ik de vacaturetekst tegen. Misschien nu wel het goede moment, ik ben met pensioen. En ik zocht een praktische manier om wat ik meebreng ook weer nuttig te maken.

voorzitterschap VVvA

Wat ik nog steeds leuk vind aan Archeon is, ik heb afgelopen maanden al vele rondjes gemaakt, ik ben op evenementen geweest en wat echt leuk is, is om met mensen te praten over wat hun onderwerp is, of het nu in de middeleeuwen is of bij de schepen. Iedereen is zo geïnteresseerd aan wat ze doen, er is heel veel van te leren en dat is eigenlijk ook ongelooflijk belangrijk als het gaat om het overbrengen van die kennis op het publiek. Kinderen herkennen dingen, bij een schoenmaker of smid en als dat met aandacht en kennis gebeurt, dan blijft het ook veel beter hangen. Dat is echt een feestje om te zien. En dat is het mooiste om daarin te helpen, om de vereniging een stukje verder te helpen.

Kun je iets vertellen over jouw plannen voor de VVvA?

Het kan altijd beter, het gaat er niet om dat het anders moet, maar je moet blijven ontwikkelen. Ook is het heel belangrijk om draagvlak te creëren. Dat zie ik eigenlijk vooral als mijn opdracht; hoe kunnen we het voor de vrijwilligers beter doen, hoe versterken we de gemeenschap, hoe kunnen we de vrienden bedienen, dat is toch een beetje een apart onderdeel van VVvA, we daar meer mensen voor interesseren? En wat we verder zouden kunnen proberen is kijken of we wat meer financiering kunnen losmaken bij fondsen bij

voorbeeld voor specifieke projecten. Wiel en Leo zijn bijvoorbeeld bezig geweest met kennisworkshops om re-enactment naar een hoger niveau te tillen. Het idee dat je op die manier een extra bijdrage kan leveren, het beter maken van Archeon, daar gaat het mij om.

Tot slot gebeurt in het park en binnen de VVvA zoveel dat je kunt communiceren, ik denk dat dat nog beter benut kan worden, omdat het mensen die geïnteresseerd zijn in Archeon ook enorm kan binden. Er is genoeg moderne media, mensen zijn heel bezig met het onderwerp, maar wat ze zich hopelijk ook realiseren, en waar ze kunnen bijdragen is hoe ze dat ook naar buiten kunnen brengen. Ik kijk ontzettend uit naar mijn rol als voorzitter.

“Iedereen is zo geïnteresseerd aan wat ze doen.”

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 6 april is officieel het stokje overgedragen van Leo van Sister op Bert Huisman. Voor ideeën of kennismaking is Bert voortaan te bereiken via voorzitter@vrienden-archeon.nl en Leo, blijft verantwoordelijk voor communicatie en de buitenlandreis via communicatie@vrienden-archeon.nl. ■

Geneest U zelf, gebruik Self! *

Door Patricia Verbree, Archeotolk Museumpark Archeon

Self, Salije of Savie heden ten dage bekend als Salie ('Salvia Officinalis'). Dit kruid heeft vele toepassingen in het verleden en zeker nog in de huidige tijd (gebruikt in tandpasta). Al in de oudheid werd dit kruid geprezen en zag men het als de 'Koningin onder de geneeskrachtige planten'. De geur van verbrande Salie zou slechte geesten doen verdwijnen en gezien worden als het middel tegen bijna alle kwalen! Salie is een vaste plant, de bladeren zijn dik en grijsig van

kleur en ze zijn zeer aromatisch. Het beste is vanaf mei, vlak voor de bloei om Salie te drogen. Salie smaakt wat pittig en kan gaan overheersen over andere kruiden, gebruik het kruid met mate.

Hildegard

Hildegard Von Bingen beschreef Salie als een warm en droog kruid. Dit kruid groeide volgens haar beter door de warmte van de zon dan door het vocht in de bodem. Volgens haar was Salie werkzaam bij onder andere slijmvorming, zenuwzwakte, stinkende adem, gebrek aan eetlust, tegen zwellingen en een gevoelige blaas. Hildegard beschrijft verschillende bewerkingen van het kruid, zoals het koken in wijn, aftreksel in water, fijngestampt in een gerecht of als smeersel voor op de huid. Soms moet het kruid worden gefilterd door een doek. Dat het kruid niet altijd op een nuchtere maag mag worden gebruikt geeft ze nog als waarschuwing erbij: 'Niet nuchter!'.

Tegen de 'koude pies'

Kook wat Salie in water en neem dit in. Salie wordt veel beschreven in diverse recepten, het recept dat hiernaast staat is erg bijzonder van smaak: salie saus met kip.

Nodig:

- Gember
- Kruidnagel
- Salie
- Hardgekookte eieren (alleen eigeel)
- Wijn of Azijn
- Gerookte kip

Werkwijze

- Gember en Kruidnagel, fijn malen/mengen
- Handvol Salie, fijngesneden door de specerijen mengen
- Hardgekookte eieren (alleen eigeel) mengen met bovenstaande
- Wat wijn of azijn toevoegen en goed roeren
- De saus over de gerookte kip gieten

Eet smakelijk!
Vrouwe Hadewij

*Let op: De bovenstaande raadgevingen vervangen zeker geen dokter, salie is giftig bij hoge inname!

Bronnen:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Echte_salie

De universele geneeskunst van Hildegard Von Bingen, Louis A.M. van den Bercken, 1983

De keuken van de Late Middeleeuwen, Ria Jansen-Sieben en J.M. van Winter, 1998

<https://www.kloosterterapel.nl/nl/kruidentuinactueel-28052022>

Anekdoten door vrijwilligers

“ Het verhaal van de barbier en chirurgijn

In 2003 ben ik begonnen als vrijwilliger barbier chirurgijn. De werkplaats zag er toen nog erg donker uit, er waren weinig artefacten waarmee je een verhaal kon vertellen. In 2004 werd ik betaald Archeotolk. Vanaf 2013 ben ik samen met Marc van der Aa en collega's begonnen met de metamorfose van het chirurgijnshuis. En daar zijn we trots op. - **Wiel van der Mark, ook wel: Meester Willem van Utrecht** ”

“ MidWinterFair

Al 16 jaar doe ik de indeling van standhouders bij de MidWinterFair. Twee jaar terug, kwam er een schapenvachtenverkoper geheel ontstemd naar me toe. Hij had een 'hele slechte plek'. Ik zei hem dat het juist een goede plek was. Ik zou hem zondag wel spreken. Zaterdagmiddag al bood hij zijn excuses aan. Hij had nog nooit zo goed verkocht.

- **Jos Bik, middeleeuws boogschutter en actief tijdens de MidWinterFair.** ”

“ Middeleeuws koken

Rond 1996 ben ik begonnen met Middeleeuws koken in Archeon. Ik heb veel gekookt in diverse huisjes en ook veel grappige vragen meegemaakt zoals: 'is dat echt eten?', 'eet u dat zelf op?'. Toen ik een keer in het 'Hout en Been bewerkershuisje'* stond, zei een voorbijganger: 'Hier is de slager', of een andere keer, 'Hier is de herberg'. - **Patricia Verbree, vrijwilliger en middeleeuwse Kok**

*De hout- en beenbewerker was een ambachtsman die kleine voorwerpen maakte van hout en dierenbot, bijvoorbeeld speelgoed of keukengerei. ”

“ Schoolklas

Ik herinner me een schoolklas die op bezoek kwam bij de Romeinse muur. Toen ik zei dat elk huishouden veel slaven nodig had om naast het huishoudelijke werk ook nog eens voorzieningen als waterleiding, riolering en verwarming te laten functioneren, zei een meisje: 'Dan heb je dus ook extra slaven nodig om voor al die slaven te zorgen'. Kijk, daarover is nagedacht, daar kan ik van genieten."

- **Jan Jennissen, vrijwilliger en in die rol ook coördinator Bouwploeg VVvA** ”

“ Koken met kookmanden

Men associeert het koken met kookmanden vaak met slow cooking. Zo wordt iets ouds weer nieuw en herkenbaar, heel leuk. Tevens is koken met de kookmand heel duurzaam, omdat het veel hout scheelt, minder tijd kost en minder CO2 uitstoot. Zo brengt een bezoek aan Archeon bezoekers op het idee om op een andere manier duurzaam en lekker te gaan koken.

- **Karin Kok, vrijwilliger VVvA en mandenvlechter** ”

Felicitaties 30 jaar Archeon

Museumpark Archeon, van harte gefeliciteerd met je 30ste verjaardag. Na een moeizame start is Archeon dankzij de tomeloze en hardnekkige inzet van Jack en Monique Veldman en met ondersteuning van de VVvA uitgegroeid tot een museumpark, waar je werkelijk de levendige geschiedenis van Nederland beleeft. Op naar de 50 jaar.

- Tiny Brouwers, oud-voorzitter VVvA

30 jaar geleden ontstond er een droom. Een droom om voor de inwoners van de gemeente Alphen aan den Rijn, en voor vele anderen in de verre omtrek, een groots, prachtig en educatief park te bouwen. En dat is geweldig gelukt; de levende geschiedenis van Nederland beleeft je in Archeon. Zwerven door de prehistorie, oog in oog met de Romeinen en leven zoals in de middeleeuwen. Al 30 jaar kunnen bezoekers genieten van de vele activiteiten en verhalen op het park. Museumpark Archeon is uitgegroeid tot een professioneel attractiepark en museum. Voor veel mensen in onze gemeente is Archeon ook een belangrijk deel van hun leven. Wie heeft er niet gewerkt of een bijbaantje gehad in Archeon, of er een (kinder)feest gevierd? Archeon brengt mensen samen en opent nieuwe perspectieven! Een icoon voor onze gemeente waar we enorm trots op zijn. Veel dank aan iedereen die dit mogelijk heeft gemaakt. Van harte gefeliciteerd allemaal!

- Liesbeth Spies, burgemeester Alphen aan den Rijn

Dertig jaar museumpark Archeon, een mijlpaal! Ik feliciteer Jack en Monique Veldman en alle medewerkers van Archeon van harte met hun 30e verjaardag. Het is dankzij hun niet aflatende inzet dat museumpark Archeon steeds aantrekkelijker wordt voor haar bezoekers en jaarlijks vele succesvolle evenementen en tentoonstellingen organiseert. Ik wens jullie een mooie toekomst!

- Leo van Sister, voorzitter Vereniging Vrienden van Archeon

GEFELICITEERD JACK EN MONIQUE!

Al 30 jaar is Archeon een begrip in binnen en buitenland. Dat kan alleen als er passie, dromen en wensen blijven bestaan om door te bouwen aan de mooie toekomst. Kijk ook even terug op wat er bereikt is en wees daar vooral trots op.

- **Leen van Zwieten, werkzaam bij Ipse de Bruggen en tevens secretaris/penningmeester bij Stichting Nigrum Pullum ad Vitam**

30 jaar Archeon, een terug in de tijd, niet alleen om te zien maar vooral om te beleven. Wat je in het Thermenmuseum Heerlen ziet kan je in het Archeon beleven. Van het oudste stenen gebouw van Nederland naar het Romeins badhuis uit Coriovallum. Een heel prettige samenwerking met een mooi resultaat om allemaal trots op te zijn. Proficiat met dit jubileum en we toasten op de samenwerking in het nu maar ook in de toekomst.

- **Hans Thuis, directeur Thermenmuseum Heerlen**

Gefeliciteerd medewerkers, oud-medewerkers en vrijwilligers met het 30-jarig bestaan van Archeon. Zonder jullie hulp en inzet had dit archeologische themapark niet meer bestaan.

- **Niko Geerlings, oud-voorzitter VVvA**

Al 30 jaar bieden jullie bezoekers, van jong tot oud en van binnen- en uit het buitenland, een uniek kijkje in de geschiedenis van Nederland. Er is genoeg te zien én te beleven. Van harte gefeliciteerd met jullie jubileum!

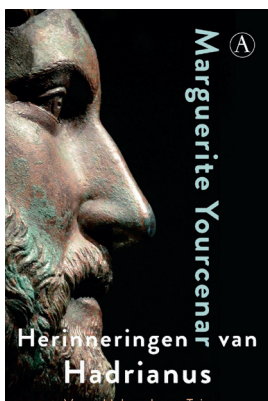
- **Meindert Stoik, Gedeputeerde Cultuur en Erfgoed**

Boeken en tentoonstellingen

Door Patricia Pol, vrijwilliger VVvA

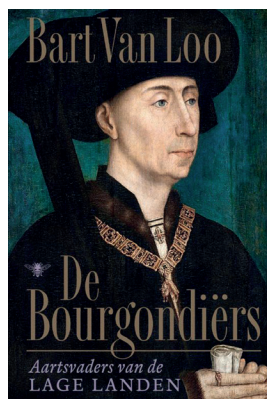
Boeken

Herinneringen van Hadrianus - Marguerite Yourcenar, €24,99

Jubilea of overdracht van functies gaan altijd hand-in-hand met het ophalen van herinneringen. Dat blijkt ook in deze speciale uitvoering van NoVa, waarin de VVvA wisselt van voorzitter. In de historische roman – die Marguerite

Yourcenar al in 1951 schreef, maar die opnieuw is uitgebracht – beschrijft zij de herinneringen van de Romeinse keizer Hadrianus die hij in een lange brief aan zijn opvolger Marcus Aurelius schrijft. Zijn militaire triomfen komen o.a. aan bod en de filosofie erachter, maar ook zijn liefde voor muziek en poëzie. Alleen is de aanleiding grimmiger want deze 60-jarige (!) is ziek en voelt zijn einde naderen. Gelukkig is dat bij de scheidende en komende voorzitter van de VVvA niet het geval!

De Bourgondiërs – Bart van Loo, €39,99

Bij feest kun je denken aan Bourgondiërs; mensen met een levensstijl waarin genieten van het leven centraal staat, of dat nu genieten van lekker eten is of gewoon houden van veel gezelligheid. De term komt van de 'vergeten hertogen van Bourgondië' die uitbundig feestten met

vaak heel lekker eten. Wie zijn of haar kennis nog eens wil opdiepen: lees er dit boek nog eens op na. Het waren de Bourgondiërs die, in een tijd waarin op ons gebied eigenlijk alleen de twee grootmachten Duitsland en Frankrijk bestonden, zorgden voor het ontstaan van de Lage Landen. Zonder de Bourgondiërs geen België en dus ook geen Nederland. Een vergeten oerverhaal, aldus de auteur.

Tentoonstellingen

Schepping van de wetenschap

Museum Catharijneconvent t/m 2 juni 2024

Een schepping is een feestje, toch? Of het nu kunst is, of wetenschap. Maar scheppingen kunnen ook veel emoties oproepen. Het is algemeen bekend dat het tussen religie en wetenschap bijvoorbeeld flink kan knetteren. Soms positief in een innige samenwerking, maar ook tijdens knallende botsingen. Ik las eens de opmerking van een wetenschapper dat hij door zijn onderzoekswerk eigenlijk alleen maar geloviger was geworden. Het is maar wie je het vraagt, niet? Volgens de makers van deze tentoonstelling 'hebben ze tot op de dag van vandaag onverwacht veel met elkaar gemeen'. Hoe dan ook, de ontwikkeling van de natuurwetenschappen in West-Europa niet kan worden begrepen zonder kennis over de invloed van religie. Deze tentoonstelling is gemaakt in nauwe samenwerking met Teylers Museum en Rijksmuseum Boerhaave.

Bodemvondsten 2000 jaar Haarlemmermeer

Haarlemmermeermuseum de Cruquius t/m 20 mei 2024

Haarlemmermeer is ouder dan men denkt. 9000 jaar geleden was hier een wadden- en kweldergebied. Vanaf 3000 voor Chr. werd de invloed van de zee minder. Er ontstond een kustgordel met strandwallen. Het 'Zeegat van Hoofddorp' slibde als eerste dicht. Achter de kustgordel vond veengroei plaats waardoor het grootste deel van de tegenwoordige polder met zo'n vier meter veen werd bedekt. Dat er toen al mensen, Neanderthalers of voorlopers van de Homo Sapiens, woonden weten wij door de vondst van een bijl van vuursteen. Er zijn ook vondsten gedaan uit de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de 10-12e eeuw.

Agenda VVvA en Archeon

April t/m oktober 2024

Datum	Soort evenement	Waar	Wat
6 april	ALV-afscheidsreceptie	Archeon	ALV, jubilarissen 25 jaar lid en afscheid Leo
13-14 april	Evenement	Archeon	Schots weekend
20-21 april	Evenement	Archeon	Ridderweekend
28-20 april	Evenement	Archeon	De romeinen komen
6 mei	Speciale lezing	Archeon	Lezing van historicus Maarten van Rossem
9-12 mei	Evenement	Archeon	Internationaal Viking Festival
9 en 12 mei	Processies	Archeon	Hemelvaart en Maria processie
15 mei	Excursie	Utrecht	Tentoonstelling De schepping van Museum Catharijneconvent - Lunch in Zaadhuis - bezoek aan oude hortus - rondleiding door de medicinale Regiustuin.
18-20 mei	Evenement	Archeon	17e eeuws weekend
25-26 mei	Evenement	Archeon	Canondagen - Canon van Nederland
4 juni	VVvA lezing	Archeologiehuis	Dr. Hendrik Gommer - De oorsprong van megalithische culturen in Europa
15-16 juni	Evenement	Archeon e.a.	Nationale Archeologiedagen
23 juni	Processie	Archeon	Processie sint Jan de Doper
3 juli	VVvA lezing	Archeologiehuis	Fokko Bloema; Historische dierverzorging op Museumpark Archeon
20-26 juli	Evenement	Archeon	Prehistorische week
27-28 juli	Evenement	Archeon	Mode door de eeuwen heen
29-7 t/m 4-8	Evenement	Archeon	Middeleeuwse week
4-8 t/m 17-8	Evenement	Archeon	Internationaal Romeins festival
6 aug	VVvA lezing	Archeologiehuis	Laura Kooistra; Romeinse en inheemse voedingsgewoonten langs de limes"
13-14 aug	Openlucht voorstelling	Archeon	Spartacus
20 t/m 25 aug	Evenement	Archeon	Internationaal Viking Festival
31-8-1/9	Evenement	Archeon	Prehistorisch weekend
3 sept	VVvA lezing	Archeologiehuis	Rafael Gerssen - De eerste mensen in Europa en hun voorgangers, Neanderthalers
7-8 sept	Evenement	Archeon	Middeleeuws weekend
15-22 sept	Archeologiereis	Zuid-Engeland	8-daagse ledenreis naar Zuid-Engeland
21-22 sept	Evenement	Archeon	Culinair weekend met Pierre Wind
5-6 oktober	Evenement	Archeon	Geneeskunde weekend
5-6 oktober	Weekend van de wetenschap	Archeologiehuis	Doorlopend programma over de Romeinse weg in West Nederland in samenwerking met Technasium Alphen aan den Rijn
12 oktober	Evenement	Archeon	Grijze Jagerdag
19-20 oktober	Evenement	Archeon	Verhalen weekend
26-27 oktober	Evenement	Archeon	Smeed weekend

Kijk voor meer activiteiten op www.vrienden-archeon.nl en www.archeon.nl

Vriend van Archeon worden!

Ja: ik wil graag lid worden van de VVvA!

Naam

Adres Postcode

Woonplaats

Mailadres

Aankruisen

- Ik geef mij op als individueel lid
- Ik geef mij op voor een gezinslidmaatschap
- Ik geef mij op voor een jongerenlidmaatschap
- Ik geef mij op voor een bedrijfslidmaatschap

De contributiebedragen voor 2024 zijn als volgt:

Jongerenlidmaatschap €13,75 | Individueel lid €27,50 |
Gezinslidmaatschap €47,50 | Bedrijfslidmaatschap €77,50

Deze bon liefst per e-mail verzenden naar secretaris@vrienden-archeon.nl of per post aan Vereniging Vrienden van Archeon.
Postbus 600, 2400 AP Alphen aan den Rijn.

Of meld je aan via <https://www.vrienden-archeon.nl/aanmeld-formulier-lid/>

Colofon

Redactieteam VVvA

- Leo van Sister
- Monique Veldman
- Wiel van der Mark
- Helma Hartman
- Ratna Drost
- Frank Wiersema
- Patrica Pol
- Patricia Verbree
- Giel de Reuver
- Annette Geerlings

Hoofdredactie

Maritgen Rodenburg

NoVA is het verenigingsblad van de VVvA en verschijnt twee keer per jaar. De volgende NoVA verschijnt in het najaar van 2024. Contact: nova@vrienden-archeon.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen.

Marcus & Marbod

Door Gilivs

Vormgeving door
Jannet Harthoorn Design

Sponsors

